

MÚLT-KUTATÁS A CSEREHÁTON,
TEKINTETTEL A JÖVŐRE
Sziszkoszné Halász Dorottya
adjunktus
Miskolci Egyetem

„Tudománnyal a Régióért”
A MAB Régiós Bizottság I. tudományos konferenciája
Miskolc, 2021. április 12.

A KUTATÁS BEMUTATÁSA

- ⦿ ME FIKP Creative Region projektjei, 2018 óta
- ⦿ Abaúj-Torna vármegye 24 + 2 községe az Encsi járásban
 - Abaújdevecser, Baktakék, Beret, Büttös, Csenyéte, Detek, Fáj, Fancsal, Felsőgagy, Forró, Fulókércs, Gagyapáti, Hernádpetri, Hernádvécse, Kány, Keresztéte, Krasznokvajda, Litka, Pamlény, Perecse, Pusztaradvány, Szalaszend, Szászfa, Szemere
 - + Alsógagy és Encs
- ⦿ Időintervallum: 20. század
 - 1910-1949 - hangsúlyosan
- ⦿ Fókusz: társadalmi jellemzők
 - Trianon hatása
 - Zsidó-keresztény együttélés

TRIANON HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA

◉ Kiindulópont:

- Trianon = súlyos megrázkódtatás
- Igaz-e Abaúj-Tornában?
 - Elvész Kassa
 - Elvész a terület 48,1%-a
 - Elvész a népesség 47,3%-a

◉ Fő szempontok:

- Népességszám változása
- Magyarosodás mértéke
- Foglalkozási viszonyok
- Vallási megoszlás

1. A NÉPESSÉGSZÁM VÁLTOZÁSA

◎ Egyes falvak népessége

- 1 000 fő felett: Forró és Hernádvécse
- 200 fő alatt: Gagyapáti és Keresztéte
- DE! Szemere (és Litka): 1910 - 502 fő; 1920 - 695 fő (38,4%)
 - Buzita tanyái, lakosai

◎ Össznépesség

- 1910 - 12 261 fő; 1920 - 13 204 fő (7,7%); 1930 - 13 843 fő (4,8%)
- 1910-1920 közötti megyei és országos természetes gyarapodás:
 - 3,0% és 5,0%
- 1920-1930 közötti megyei és országos természetes gyarapodás:
 - 6,5% és 8,7%

◎ Következtetés:

- A kislelkes alapszerkezet változatlan; tranzitória

2. MAGYAROSODÁS MÉRTÉKE

- ⊙ Első világháború utáni rendezés célja: nemzetállamok
 - Magyar etnikum drasztikus növelése
- ⊙ Etnikailag (látszólag) színes falvak Trianon előtt és után is:
 - Magyar, tót, rutén, német (de oláh, horvát is)
- ⊙ Valóság:
 - túlnyomó többség magyar anyanyelvű Trianon előtt is

Vizsgált települések	Magyar anyanyelvű	Magyarul tud
1910	97,3%	99,1%
1920	98,3%	99,8%
1930	99,7%	99,9%

- ⊙ Következtetés:
 - nincs érdemi változás

3. FOGLALKOZÁSI VISZONYOK

Mezőgazdasági régió

- Földrajzi adottságok
- Aprófalvas jelleg

Következtetés:

- Nincs alapvető változás

	1910	1920	1930
Összes kereső + eltartott	100%	100%	100%
Östermelés	81,2	82,4	81,8
Bányászat, kohászat	0,2	0,0	0,0
Ipar	7,0	6,4	8,2
Kereskedelem, hitel	1,6	1,3	1,8
Közlekedés	0,9	1,0	1,0
Közzolgálat, szabad foglalkozások	2,5	2,2	2,5
Véderő	0,2	1,5	0,5
Napszámosok k. m. n.	0,8	0,7	0,3
Nyugdíjasok, tőkepénzesek	n/a	0,5	1,0
Házi cselédek	2,1	2,1	1,8
Egyéb és ismeretlen foglalkozásúak	3,5	1,6	1,1

4. VALLÁSI MEGOSZLÁS

- ⦿ A vallás mint nemzeti karaktert erősítő tényező
- ⦿ Magyarország/régió vezető felekezete: római katolikus
- ⦿ Következtetés: nincs lényegi változás

	Római katolikus	Református	Görög katolikus	Evangélikus	Izraelita
1910	5 678 (46,3%)	3 319 (27,1%)	2 120 (17,3%)	624 (5,1%)	517 (4,2%)
1920	6 298 (47,7%)	3 662 (27,7%)	2 090 (15,8%)	662 (5,0%)	487 (3,7%)
1930	6 869 (49,6%)	3 684 (26,6%)	2 315 (16,7%)	600 (4,3%)	370 (2,7%)
1941	7 193 (51,1%)	3 595 (25,5%)	2 386 (16,9%)	598 (4,2%)	298 (2,1%)

ZSIDÓ-KERESZTÉNY EGYÜTTÉLÉS

⦿ Kiindulópont:

- Kevésbé vizsgált kérdés

⦿ Fő szempontok:

- Izraelita létszámadatok
- Felekezeti rangsorbeli pozíció
- Asszimiláció foka
- Társadalmi-gazdasági helyzet
- Zsidó-keresztény kapcsolatok
- Vészkorszak és következményei

1. IZRAELITA LÉTSZÁMADATOK

- ◎ 1910: 517 fő (4,2%)
 - Jelenlét valamennyi településen
 - 2 fő Keresztéte
 - 73 fő Hernádvécse
- ◎ 1920: 487 fő (3,7%)
 - Gagyapáti, Keresztéte: nincs zsidó lakos
- ◎ 1930: 370 fő (2,7%)
 - Fáj, Fancsal: nincs zsidó lakos
- ◎ 1941: 298 fő (2,1%)
 - Detek, Kány, Pusztaradvány: nincs zsidó lakos
- ◎ Trianon hatása: Abaúj-Torna periférikus helyzete
 - Zsidóság fokozódó elvándorlása

2. ASSZIMILÁCIÓ FOKA

- ⊙ Három irányzat:

- Orthodox, neológ, hászid

- ⊙ Általános vonás:

- Valláshűek, de magyar nyelvhasználat

- ⊙ 1941. évi népszámlálás

- Zsidó nemzetiségű lakos: nincs
- Jiddis/héber anyanyelvű: 4 fő Baktán
- Zsidónak minősített kikeresztelkedett: 3 fő Hernádvécsén, 1-1 fő Krasznokvajdán, Abaújdevecseren és Baktán

3. TÁRSADALMI-GAZDASÁGI HELYZET

- ⦿ Mezőgazdasági régió, nincsenek nagy ipari centrumok, kicsi a kereskedelem és a szabad foglalkozások aránya
- ⦿ Munkamegosztás zsidók (iparosok, kereskedők, üzletemberek, DE! földtulajdonosok/bérlők is) és keresztények (földművelők, földtulajdonosok/bérlők) között
 - Zsidó szatócsok, vendéglősök, szeszfőzde bérlők és tulajdonosok, mészárosok, cséplőgéptulajdonosok, nyersbőr- épület-, tűzifa- és terménykereskedők
 - Keresztény alkalmazottak zsidó háztartásokban, üzleti vállalkozásokban

4. ZSIDÓ-KERESZTÉNY KAPCSOLATOK

5. A VÉSZKORSZAK

- ⊙ Jó viszony
- ⊙ Kismértékű antiszemitizmus
- ⊙ Változás az 1930-as évek végétől
- ⊙ Zsidótörvények negatívumai
- ⊙ Fordulat: 1944. március 19.
- ⊙ I. zóna: Kárpátalja és Északkelet-Magyarország
 - Központ: Kassa
 - 1944. május 16., 17., 24. és június 3.: 5 szerelvény
- ⊙ Veszteségek:
 - 1941: 298 izraelita 17 településen
 - 1949: kb. 20 fő 5 faluban (Bakta, Beret, Felsőgagy, Forró, Hernádvécse)

KONKLÚZIÓ

- ⊙ Két nagy társadalmi megrázkódtatás:
 - Trianon
 - Holokauszt
- ⊙ Vizsgált régióban:
 - Trianon következményei csekélyek és átmenetiek
 - A holokauszt következményei markánsak és tartósak
- ⊙ További vizsgálatok
 - A szocializmusban egysíkú fejlődés
 - Rendszerváltás után kezdik megkeresni/megtalálni egyéni hangjukat

TÖRTÉNETI KUTATÁS A FEJLŐDÉS SZOLGÁLATÁBAN

- ◉ Kulturális gazdagság mint a fejlődés alapköve

- Turisztikai vonzerő növelése

- ◉ Eszközök

- Helytörténet ápolása

- Tájház, helytörténeti kiállítás

- Büttös, Czinner-kúria

- Zsidó múlt

- Temetők helyreállítása (sírkövek; egykori temető területén emlékhely)

- Monográfia

- Egyháztörténetek

- Régiós kiadványok

- Helytörténetek (Wikipédia-projekt)

- Nevezetes épületek, események, helyszínek (Kéktúra)

Köszönöm megtisztelő figyelmüket!